

Eurooppalaisten maahanmuuttajien työllistymisen erot Yhdysvaltain työmarkkinoilla

Saara Yousfi

Johdanto

Euroopan unionin alueella valmistuu nykyään suhteellisesti enemmän tohtoreita kuin Yhdysvalloissa ja Japanissa, mutta Euroopassa on siitä huolimatta näitä vähemmän ammattitutkijoita (Katse tulevaisuuteen 2005: 16). Globaalisti monet osaavat ihmiset muuttavat ulkomaille, jos heille tarjotaan toisaalla parempia työmahdollisuuksia tai jos he eivät löydä koulutustaan vastaavia töitä lähtöalueellaan. Tämä johtaa aivovuotoon eli tilanteeseen, jossa lähtömaa ei itse pysty työllistämään kouluttamiaan kansalaisia.

Aivovuodon vaikutuksista ollaan huolissaan Euroopassa, sillä rekrytointiongelmia on nykyisellään useilla aloilla (Tuomaala 2009: 2) ja väestö ikääntyy merkittävästi lähivuosina, minkä pelätään johtavan työvoimavajeeseen. Vuonna 2005 jo yksin Yhdysvalloissa työskenteli 85 000 EU:n alueelta syntyisin olevaa tutkijaa. Euroopan unionin valtiot ovat asettaneet tavoitteekseen aivovuodon tyrehtyttämisen alueellansa (Euroopan komissio 2003).

Yhdysvaltain väestölaskennan aineisto mahdollistaa menestyksen mittaamisen ammatillisten tulosten muodossa. Tässä artikkelissa analysoin eurooppalaisten korkeakoulutettujen maahanmuuttajien sijoittumista Yhdysvaltain työmarkkinoille Maailmanpankin tutkijoiden (Mattoo, Neagu & Özden 2008) aineiston jatkotarkastelulla.

Aiemmassa kirjallisuudessa

Aivovuodosta alettiin ensimmäisen kerran puhua 1950-luvulla, kun koulutetut muuttivat Iso-Britanni-

asta Yhdysvaltoihin ja Kanadaan (Cervantes & Guellec 2002). Nykyään aivovuoto koettelee pahiten kehitysmaiden ja kehittyvien maiden talouksia, mutta aivovuodon taloudelliset vaikutukset näkyvät myös länsimaissa. Aivovuotoa käsitellään tutkimuksissa kehittynein teorioin, mutta rajallisin empiirisin selvityksin ja keskittyen pääosin osaavien maasta muuttajien vaikutuksiin lähtöalueilleen (Commander et al. 2003).

Alityöllisyyttä, koulutettujen maahanmuuttajien tietotaidon vajaakäyttöä käsitellään keskeisenä kysymyksenä muuttoliiketutkimuksissa (Borjas 1994). Alityöllisyyden jälkeen on vaikea palata koulutustaan vastaaviin tehtäviin edes lähtöalueelle palatessa, sillä pitkään työmarkkinoilta poissa olleiden työnhakijoiden ammattitaidon hyödyntäminen ei työnantajia houkuta. Tämä koskee Suomessa maahanmuuttajia (Forsander & Alitolppa-Niitamo 2000, 53–68), mutta myös laajemmin globaalisti koko työvoimaa.

Tutkimuksissa maahanmuuttajien sijoittumista työmarkkinoille mitataan lähes yksinomaan ansaitun rahapalkan kautta (Borjas 1994). Palkat itsessään eivät aina paljasta, mitä maahanmuuttaja todellisuudessa tekee, vaikka se usein korreloikin ammatillisten valintojen kanssa.

Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että inhimillisen pääoman kuljettaminen muuton yhteydessä ei onnistu täydellisesti ja keskeisiä tekijöitä inhimillisen pääoman siirtämisen onnistumisessa ovat koulutuksen ja kokemuksen alkuperämaa (Borjas 1987; Friedberg 2000). Koulutuksen kuljetettavuus vaihtelee merkittävästi koulutusasteen mukaan: peruskoulua arvostetaan kaikkialla samoin, mutta korkea-asteen lähde näyttää työmarkkinoilla omaavan vahvan merkityksen. Etenkin professionaalisen koulutuksen, tarkoittaen lähinnä lääkäreitä ja lakimiehiä, arvo laskee maata vaihdettaessa, lakien ja säädösten eroavaisuuksien vuoksi. Ammatillisen pätevyyden lisäksi

FT, Saara Yousfi on Helsingin yliopiston geotieteiden ja maantieteen laitoksen tutkijatohtori. Hänen erikoisalojansa ovat muuttoliike ja kaupunkitutkimus.

vastaan ottavan maan työmarkkinoille sijoittumisessa ratkaisee kielellisen sujuvuuden aste (Green 1999).

Mattoo, Neagu ja Özden (2008: 263) ovat analysoineet korkeakoulutettujen työmarkkinoille sijoittumisen eroon johtavia taustatekijöitä. Heidän mukaansa keskeisiä inhimillisen pääoman sijoittumiseen vaikuttavia tekijöitä ovat lähtö- ja tulomaan välinen etäisyys, sotilaallisen konfliktin vaikutus lähtömaassa maahanmuuttajien valikoitumiseen, englanninkielisyyden aste, korkeakoulutuksen kustannukset, lähtömaan bruttokansantuote henkeä kohden ja maasta muuttaneisuuden yleisyys lähtömaassa.

Aineisto

Tämä artikkeli perustuu Maailmanpankin tutkijoiden Mattoo, Neagu ja Özdenin (2008) tutkimukseen ja heidän aineistonsa jatkokäsittelyyn eurooppalaisten maahanmuuttajien osalta. Aineisto on peräisin Yhdysvaltojen väestölaskentatiedoista. Vuoden 2000 väestölaskenta-aineistosta on otettu 5 prosentin otos, josta tarkastellaan väestölaskennan aikaan 26-65 -vuotiaita työllisiä maahanmuuttajamiehiä lähtöisin eri puolilta maailmaa. Aineistossa eurooppalaisia maahanmuuttajia on 31 maasta. Yksittäiset havainnot on painotettu väestölaskentatiedoista ryhmäänsä vastaavalla painokertoimella. Aineisto käsittää yli 200 000 tapausta, jotka edustavat noin 4,5 miljoonaa ihmistä Yhdysvalloissa. Aineistossa koulutusaste on luokiteltu yhdeksään luokkaan seuraavasti: (1) alle 4 vuotta, (2) 5-9 vuotta, (3) 10-12 vuotta, (4) lukio, (5) opisto ja alin korkea-aste, (6) alempi korkea-aste, (7) ylempi korkea-aste (8) professiokoulutus (lääketiede, laki, hammaslääkäri, farmaseutti ja eläinlääkäritutkinnot) (9) tohtoritutkinto.

Aineistossa on kaikkiaan yli 500 erillistä ammattinimikettä, jotka on ryhmitelty kuuteen pääluokkaan työkuvan ja keskimääräisen koulutustason mukaan. Keskimääräinen ammattikohdainen koulutustaso on laskettu kaikki-

en yhdysvaltalaisten ja maahanmuuttajien tutkintojen pohjalta ammattiryhmäkohtaisesti.

Tutkijat. Keskimääräinen koulutus on yli 18 vuotta, ja useimmilla on tohtorin tutkinnot; myös lääke- bio- ja yhteiskuntatieteet.

Professiot. Keskimääräinen koulutus on yli 18 vuotta, ja useimmilla on aiemmin määritellyt professionaali tutkinnot, kattaa lakimiehet ja lääkärit.

Osaajat. Keskimääräinen koulutus on yli 16 vuotta, ja useimmilla on kandidaatin tai maisterin tutkinnot; johtajat, kirjanpitäjät, sosiaalityöntekijät ja opettajat.

Professiota tukevat. Keskimääräinen koulutus on välillä 12-16 vuotta ja ne liittyvät professioryhmään; mm. lääketieteen teknikot ja oikeudellinen tuki.

Semi-osaajat. Keskimääräinen koulutus on välillä 12-16 vuotta, mukaan lukien teknikot, poliisit, sihteerit ja hallinnolliset avustajat.

Sekatyöläiset. Keskimääräinen koulutus on alle 12 vuotta; tarjoilijat, myyjät, kassat, rakennustyöntekijät, automekaanikot ja kuljettajat.

Taulukko 1. Yhdysvaltain työllisten maahanmuuttajamiesten jakaumat kohorteittain koulutus- ja ammattiluokittain.

	1990-luvulla saapuneet n=102785 N=2270463	1980-luvulla saapuneet n=70061 N=1511287	1970-luvulla saapuneet n=31985 N=667641
Koulutusasteittainen jakauma			
Alle 4	8,6	11,4	16,4
5-9	26,2	26,2	26,5
10-12	12,7	12,6	10,9
Lukio	18,6	18,0	15,5
Alin korkea-aste	11,4	14,1	13,7
Alempi korkea-aste	13,0	10,7	10,9
Ylempi korkea-aste	6,1	4,6	4,1
Profession koulutus	1,8	1,2	1,3
Tohtorin koulutus	1,6	1,1	0,6
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0
Ammattikategorioiden jakauma			
Osaajat	13,6	10,3	10,9
Tutkijat	0,9	0,4	0,4
Professiot	0,7	0,6	0,9
Professiota tukevat	1,2	1,3	1,2
Semi-osaajat	11,0	14,1	14,7
Sekatyöläiset	72,7	73,4	71,9
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0

Aineisto on jaettu kohorteiksi pohjautuen vuosikymmeneen, jolloin maahanmuuttaja on saapunut maahan. 1990-luvun maahanmuuttajien keski-ikä on 34 vuotta ja he ovat olleet Yhdysvalloissa keskimäärin kuusi vuotta, kun 1980-luvulla tulleiden keski-ikä on 44 vuotta ja he ovat olleet keskimäärin 16 vuotta Yhdysvalloissa.

Taulukossa 1 näkyy aineiston jakautuminen kohorteittain, koulutusasteittain ja ammattiluokittain. Kaikkiaan 23 prosentilla 1990-luvulla saapuneista aineiston maahanmuuttajista on vähintään alimman korkea-asteen tutkinto, mutta maahanmuuttajien koulutusasteet vaihtelevat paljon lähtömaittain. Lähtömaiden jakauma maanosittain on samankaltainen kohorteittain siten, että noin 60 prosenttia on lähtöisin Latinalaisesta Amerikasta, 20 prosenttia Aasiasta, vajaa kymmenen prosenttia teollisuusmaista, Itä-Euroopasta noin viisi prosenttia, Lähi-Idästä ja Afrikasta molemmista kolme prosenttia.

Vuoden 1990 väestölaskennassa 660 000 henkilöä ilmoitti polveutuvansa suomalaisista esivanhemmista. Yhdysvalloissa vuonna 2000 tehdyn viimeisimmän väestölaskennan mukaan suomalaisiksi ilmoittautuneiden määrä oli laskenut edellisestä kerrasta 5 % eli suomalaisten määrä oli 624 000 henkilöä. Heistä yli kuu-

si prosenttia ilmoitti kotikielekseen suomen eli noin 37 000. Vuoden 2000 laskennan mukaan Yhdysvalloissa asui noin 20 000 Suomessa syntynyttä ensimmäisen polven siirtolaista, joista 8 000 on saapunut Yhdysvaltoihin vuoden 1990 jälkeen (Westerberg 2004).

Lähtömaittaiset erot

Yhdysvaltain maahanmuuttajien työllistymisessä on lähtömaittain tarkasteltuna merkittävät erot. Oottaessa huomioon ikä, työkokemus ja koulutusaste ovat työllistymisen erot edelleen vahvat. Väestölaskenta-aineiston maahanmuuttajia koskevasta osa-aineistosta on laskettu logit-mallinnuksella todennäköisyyksiä saavuttaa eri koulutustaustoin tietyn ammattiluokan töitä.

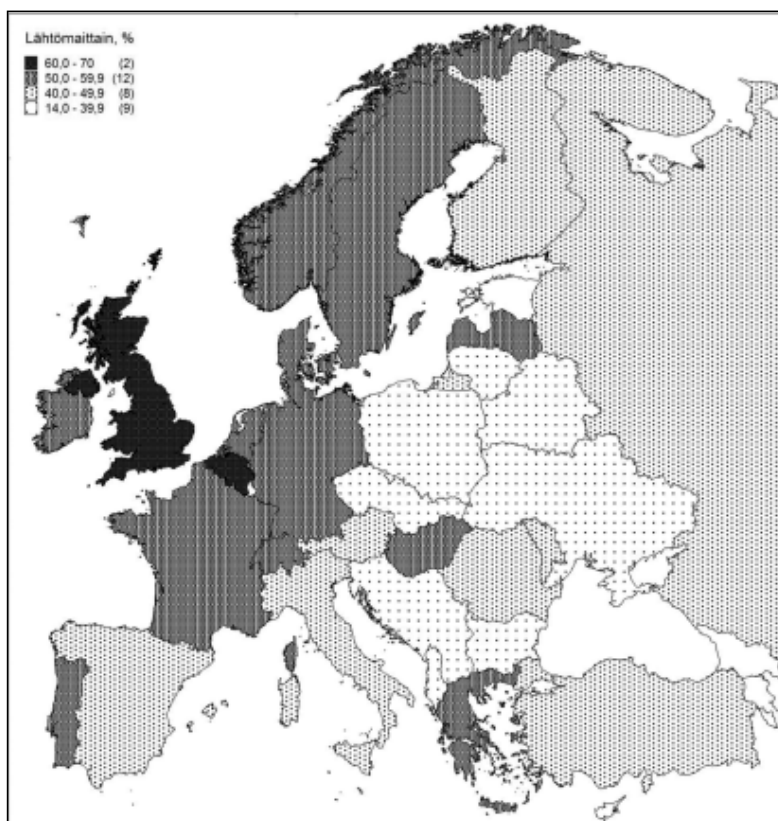
Intialaiset alemman korkea-asteen osaajat työllistyvät paremmalla todennäköisyydellä koulutustaan vastaaviin töihin kuin yhdenkään Euroopan maan kansalaiset, eivät edes englantilaiset, jotka ovat äidinkieleltään etulyöntiasemassa. Esimerkiksi 1990-luvulla saapunut vähintään alemman korkea-asteen suorittanut intialainen maahanmuuttajamies työllistyy 69 prosentin todennäköisyydellä. Eurooppalaisista maahanmuuttajista heikoin todennäköisyys työllistyä koulutustaan vastaaviin töihin on albanialaisilla, vain 14 prosentin todennäköisyys, ja paras todennäköisyys englantilaisilla, mutta siltikin vain 66 prosentin todennäköisyys. Kaikkiaan itäeurooppalaiset sijoittuvat maahanmuuttajista heikoimmin yhdessä Latinalaisen Amerikan ja Lähi-idän maahanmuuttajien kanssa.

Koulutuksen arvo

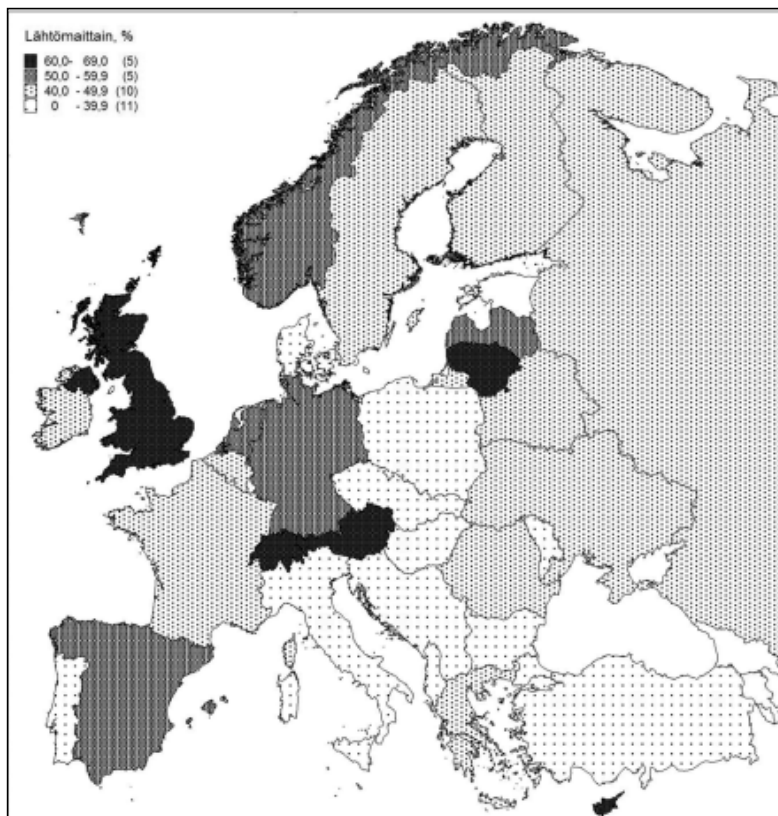
Alemman korkea-asteen tutkinnon arvo heikenee merkittävästi muutettaessa Yhdysvaltoihin. Ylemmän korkea-asteen tutkinnon arvo säilyy paremmin kaikilla Euroopan kansalaisilla, mikä näkyy parempina todennäköisyyksinä

Kuva 1. Maisterin tutkinnon suorittaneiden 1990-luvulla Yhdysvaltoihin saapuneiden todennäköisyys työllistyä koulutusastettansa vastaavasti tietoammatteihin.

Kuva 2. Alemman korkea-asteen suorittaneiden ja 1990-luvulla Yhdysvaltoihin saapuneiden todennäköisyys työllistyä koulutusastetansa vastaavasti tietöammatteihin.

työllistyä tietöammatteihin (kuva 1). Kaikkiaan länsi-eurooppalaiset osajat työllistyvät itä-eurooppalaisiin nähden paremmalla todennäköisyydellä tietöammatteihin. Entisen Jugoslavian maahanmuuttajien kohdalla on havaittavissa Mattoon, Neagun ja Özdenin (2008) esiin nostamat konfliktin vaikutukset.

Englantilaiset, belgialaiset, irlantilaiset ja latvialaiset maisterit työllistyvät yli 70 prosentin todennäköisyydellä tietöihin. Suomalaisen maisterin tutkinnon suorittaneiden todennäköisyys työllistyä tietöihin on eurooppalaista keskiluokkaa. Aineisto kuitenkin nostattaa kysymyksen: miksi ruotsalaiset, unkarilaiset, hollantilaiset ja saksalaiset maisterit työllistyvät noin viisi prosenttiyksikköä suomalaisia suuremmilla todennäköisyyksillä tietöihin.

1990-luvulla muuttaneista alemman korkea-asteen suorittaneista englantilaisista ja belgialaisista ainoastaan 60 prosenttia työllistyy tietöammatteihin (kuva 2). 1980-luvun kohorttiin verrattuna 1990-luvun kohortti pärjää paremmin työmarkkinoilla 21 Euroopan maan maahanmuuttajien osalta ja heikommin kymmenen maan osalta (kuva 3). Kohorttien väliset menestymisen erot Mattoo, Neagu ja Özden (2008) selittävät johtuvan ajallisesti vaihtelevista erilaisista muuton työntövoimista ja muuttajien ominaisuuksien eroista.

Suomalaiset sijoittuvat usealla muuttujalla tarkasteltuna heikosti koulutustaan vastaaviin töihin ja jäävät länsieurooppalaisiin verrattuna useammin alityöllisiksi itä-eurooppalaisten tavoin. Keskeistä eurooppalaisten alemman korkea-asteen suorittaneiden työllisyydessä on 1970- ja 1990-luvun kohorttien parempi työllisyys 1980-luvun kohorttiin nähden muutamia poikkeuksin. Läntisen Euroopan 1990-luvun kohortin maahanmuuttajat ovat useammin sijoittuneet tietötyöhön kuin pidempään Yhdysvalloissa ollut 1980-luvun kohortti. Alem-

Kuva 3. Alemman korkea-asteen suorittaneiden ja 1980-luvulla Yhdysvaltoihin saapuneiden todennäköisyys työllistyä koulutusastetansa vastaavasti tietöammatteihin.

man korkea-asteen suomalaisten työllistyminen tietotöihin on 1970-, 1980- ja 1990-luvun kohorteilla noin 50 prosenttia.

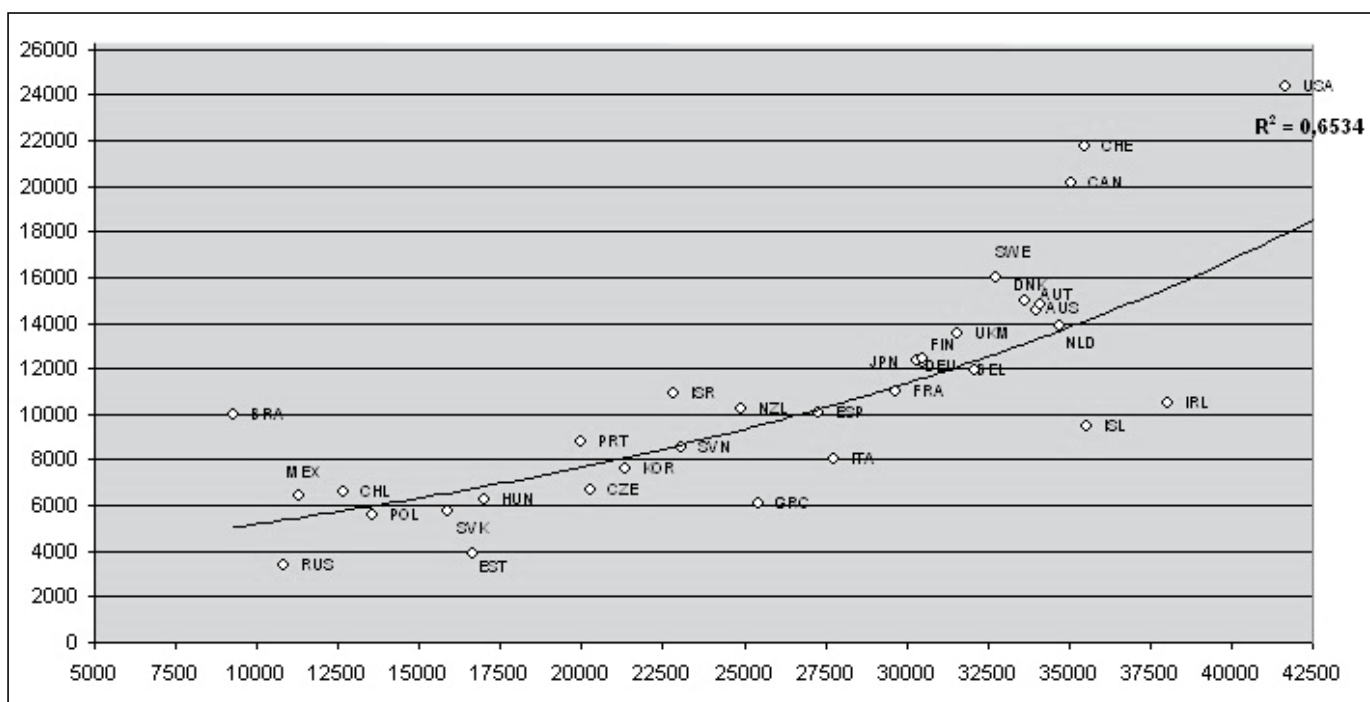
Ruotsalaisten 1970-luvulla tulneiden työllistymisen on suomalaisiin verrattuna heikompaa, vain 40 prosenttia, mutta merkillepantavaa on, että jo 1980-luvun kohortti pärjää suomalaisten kanssa yhtä hyvin. Ruotsalaiset 1990-luvulla Yhdysvaltoihin muuttaneet alemman korkea-asteen maahanmuuttajat työllistyvät 57 prosentin todennäköisyydellä tietotöihin, kun suomalainen vastaava kohortti vain 49 prosentin todennäköisyydellä.

Tarkasteltaessa 1990-luvulla Yhdysvaltoihin muuttaneita professionaaleja, joilla viitataan lähinnä lääkäreihin ja lakimiehiin, havaitaan itä-eurooppalaisten sijoittuvan merkittävästi länsi-eurooppalaisia enemmän avustaviin ja alempien ammattivaatimusten töihin. Suomalaisista professionaaleista 52 % sijoittuu tietoammatteihin ja loput 48 % sijoittuvat avustaviin alempien ammattitaitovaatimusten töihin. Näin ollen suomalaiset professionaalit pärjäävät viidenneksi kehnointen tarkastelussa oleviin muihin 31 Euroopan maan professionaaleihin nähden. Suomalaisten eri kohorttien kesken ei ole merkitsevää eroa. Tietoammatteihin työllistyvistä 1990-luvun kohortin suomalaisis-

ta professionaaleista aineiston mukaan alle prosentti työllistyy professiotaan vastaavaan työhön, 7 prosenttia työllistyy tutkijoiksi ja 46 prosenttia työllistyy muihin osaamista vaativiin tehtäviin. Koulutustaan vastaamattomasti 9 prosenttia työllistyy professiota tukeviin alemman koulutusasteen töihin, 30 prosenttia semiosaajiksi ja 9 prosenttia sekatyöläisiksi.

Työllistymiserojen mahdollisia taustoja

Mattoo, Neagu ja Özden (2008: 261-267) ovat selvittäneet maakohtaisten työllistymiserojen taustoja. Keskeisenä he näkevät maakohtaiset erot laadukkaan inhimillisen pääoman kerryttämisen mahdollisuuksissa. Tätä he ovat mitanneet korkeakouluopetuksen järjestämisen kustannuksilla ja englanninkielen asemalla opetuksessa. Muita heidän käyttämiään muuttujia ovat muuton valikoivuus, etäisyys Yhdysvaltoihin ja Yhdysvaltain maahanmuuttopolitiikan avoimuus maata kohtaan. Lähtömaassa olevan sotilaallisen konfliktin nähdään vaikuttavan saapuvien maahanmuuttajien laatuun siten, että valikoivuus heikentyy ja lisäksi konflikti heikentää mahdollisuuksia saavuttaa ja kehittää inhimillistä pääomaa.

Kuvio 4. Korkeakoulutuksen kustannukset oppilasta kohden suhteutettuna bruttokansantuotteeseen. Lähde OECD, eag2008.

OECD:n raportti *Education at glance 2008* kuvaa erinomaisesti kansallisia eroja sekä koulutusasteiden suorittamisen suhteellisten osuuksien eroina, mutta myös koulutukseen panostettujen rahallisten panosten erilaisuuksina. Eurooppalaisittain korkeakoulutukseen sijoitetut taloudelliset resurssit vaihtelevat Itä- ja Länsi-Euroopan maiden kesken (kuvio 4).

Yksistään opettajien palkkoihin käytettyjen tulojen osuus suhteessa bruttokansantuotteeseen ei kuitenkaan selitä opiskelijoiden osaamistasoa ja menestyksellisiä eroja. Joissain maissa opettajien korkeat palkat ovat johtaneet suuriin luokkakokoihin, kun toisissa maissa tämä puolestaan näkyy merkittävästi parempana opettajien ja oppilaiden välisenä suhdelutena eli pienempinä luokkakokoina. Esimerkiksi Slovakiassa, Suomessa, Ruotsissa ja Islannissa on korkeakouluissa keskimäärin kymmenen opiskelijaa opettajaa kohden, mutta opettajakohtaiset opiskelijamäärät nousevat jopa 25 opiskelijaan Kreikassa ja Sloveniasa. Opiskelijakohtaiset kustannukset ovat useasti alhaisemmat maissa, joissa on suuret opettajakohtaiset opiskelijamäärät, mutta kustannukset ovat kuitenkin erittäin vahvasti sidoksissa korkeakouluhenkilökunnan palkkoihin. Tästä poiketen Bulgariassa, Liettuassa ja Slovakiassa oli sekä pienet opettajakohtaiset opiskelijamäärät että alhaiset opiskelijakohtaiset kustannukset. Iso-Britanniassa puolestaan oli suuret opiskelijakohtaiset kustannukset, ja silti opettajakohtaisesti suuret 18 opiskelijan ryhmät (Eurydice 2007). Koulutuksen kustannukset eivät korreloi käytettävissä olevan aineiston työllistymisen todennäköisyyksien kanssa pitävästi.

Intialaisten parempi sijoittuminen eurooppalaisiin nähden selittyy mahdollisesti muuton valikoivuuden kautta siten, että muuton veto- ja työntövoimat ovat voimakkaampia intialaisille. Kehitysmaiden ja kehittyvien maiden osaajat, parhaiten menestyvät ja tavoitteelliset korkeakoulutetut, reagoivat muuton veto- ja työntövoimiin useammin ja helpommin kuin kansa keskimäärin toisin kuin Euroopassa.

Muuton valikoivuus ja muuttojen pääasialliset suunnat määrittelevät eurooppalaisten keskinäisen menestymisen eroja kenties parhaiten (Mattoo, Neagu ja Özden (2008: 263). Kullakin maalla on historian ja kulttuuristen yhteyksien myötä kehittynyt verkosto ja kulttuurinen ajattelutapa, mikä ohjaa parhaimpien tietoammattilaisten ensisijaisten muuttokohteiden

valintoja. Suomalaisten heikon työllistymisen selittäjäksi tämä ei kuitenkaan riitä, sillä suurin ulkosuomalaisten ryhmä löytyy nimenomaan Yhdysvalloista. Se on suomalaisten muuton yksi merkittävimmistä kohdemaista. Lisäksi, kun otetaan huomioon, että aineiston mukaan vuoden 1990 jälkeen saapuneista suomalaisista maahanmuuttajista noin 78 prosentilla on korkea-asteen koulutus.

Ulkosuomalaisten korkeakoulutettujen alityöllisyyden yleisyyden selitykseksi voidaan tarjota kieli-muuria. Yhdysvalloissa tulee kyetä työskentelemään englanniksi, mikä ei ole Suomessa virallinen kieli. Koulutuksessamme tähän kuitenkin panostetaan merkittävästi, ja onhan sama tilanne muun muassa ruotsalaisillakin. Verrattaessa suomalaisia korkeakoulutettuja ruotsalaisiin, joilla ei myöskään ole englanti äidinkielenään ja joiden koulutus ja kulttuuritausta on perinteisesti nähty suomalaisia vastaavina, ilmenee edelleen suomalaisten ruotsalaisiin verrattuna useita prosenttiyksikköjä heikommat todennäköisyydet työllistyä tietotöihin.

Huomioitava on, että vertailussa oli maahanmuuttajat kohorteittain ja koulutusasteittain, eli kaikki keskinäisessä vertailussa olivat saapuneet samalla vuosikymmenellä ja vastaavilla kotimaissaan hankkimillaan tutkinnoilla. Lisäksi aineistossa ovat mukana ainoastaan miehet, joten tuloksiin ei voi näin ollen vaikuttaa myöskään äitiyslomat, lapsista huolehtimiset ja niiden mukanaan tuomat urakatkat.

Työntekijän menestykseen vaikuttaa monta tekijää. Muodollinen koulutus on yksi tekijä, mutta tämän rinnalla menestyksen saavuttamiseen ja urakehitykseen vaikuttavat halu, kunnianhimo, motivaatio ja persoonallisuus. Löytyykö näistä selitys ulkosuomalaisten useita prosenttiyksikköjä heikompaan todennäköisyyteen työllistyä koulutusta vastaaviin tietotöihin kuin muilla länsi-eurooppalaisilla? Mikä on se oleellinen seikka, joka erottaa Suomen korkeakoulutetut muista eurooppalaisista korkea-asteen koulutetuista jää avoimeksi kysymykseksi.

Lähteet:

- Borjas, G. (1987). Selection and Earnings of Immigrants. *American Economic Review* 77, 531-553.
 Borjas, G. (1994). The Economics of Immigration. *Journal of Economic Literature* 32, 1667-1717.

- Cervantes Mario & Dominique Guellec (2002). The brain drain: Old myths, new realities. *OECD Observer* No.230, January 2002. http://www.oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/673/The_brain_drain:_Old_myths,_new_realities.html.
- Commander, Simon John & Mari Kangasniemi, L. Alan Winters (2003). The Brain Drain: Curse or Boon? IZA Discussion Paper 809. London Business School; Institute for the Study of Labor. <http://ssrn.com/abstract=422547>.
- EuroopanKomissio(2003).Lehdistötiedote 18.7.2003: Taking action to stop EU brain drain: Commission proposes measures to improve researchers' careers. Reference: IP/03/1051. <http://europa.eu/>.
- Eurydice (2007). Key data on higher education in Europe 2007. Education and Culture DG. European Commission. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/088EN.pdf.
- Forsander, Annika & Anne Alitolppa-Niitamo (2000). Maahanmuuttajien työllistyminen ja työhallinto – keitä, miten ja minne. Työhallinnon julkaisu 242. Helsinki: Työministeriö.
- Friedberg, M. R. (2000). You Can't take it with You? Immigrant Assimilation and the Portability of Human Capital. *Journal of Labor Economics* 18, 221-251.
- Green, D.A. (1999). Immigrant Occupational Attainment: Assimilation and Mobility over Time. *Journal of Labor Economics* 17, 49-79.
- Katse tulevaisuuteen. Tieteellinen tutkimus Euroopan unionissa. (2005). <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/48/fi.pdf>.
- Mattoo, Aaditya, Ileana, Cristina Neagu, Çağlar, Özden (2008). Brain waste? Educated immigrants in the US labor market. *Journal of Development Economics* 87 (2008) 255–269.
- OECD (2008). Education at a Glance 2008. OECD Indicators. <http://www.oecd.org/dataoecd/23/46/41284038.pdf>, haettu 15.5.2009.
- Tuomaala, Mika (2009). Rekrytointiongelmat sekä työvoiman kysyntä ja tarjonta työvoimatoimistoissa. Työ- ja elinkeinoministeriö. SET/TUTE. http://www.tem.fi/files/22255/rekrytointiongelmat_tyovoiman_kysynta_tarjonta1_09.pdf, haettu 14.4.2009.
- Westerberg, Norman (2004). The changing Finnish Americana. <http://www.migrationinstitute.fi/db/articles/art.php?artid=78>, haettu 1.3.2005.